QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Seduta ta' nhar il-Ħamis, 16 ta' Novembru, 2023

Numru 1

Rikors Numru 763/17TA

Lee Tanti (K.I. 0542493M)

vs

Clayton Bugeja (K.I. 491486M) u Mapfre Middlesea p.l.c. (C5553)

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ġuramentat ta' Lee Tanti (l-Attur) tal-21 ta' Awwissu 2017 u li permezz tiegħu ppremetta u talab is-segwenti:-

1. "Illi nhar l-24 ta' Awwissu, 2015 seħħ inċident fi Triq it-Tiġrija, Rabat, Malta meta waqt li l-konvenut Clayton Bugeja kien qiegħed isuq il-vettura tat-tip Fiat Punto sewda bin-numru ta' reġistrazzjoni CBZ331 – assigurata mal-kumpannija Allcare Insurance Limited li tagħha l-kumpannija konvenuta Mapfre Middlesea p.l.c. hija s-suċċessur fit-titolu permezz tal-polza ta' assigurazzjoni bin-numru: PCAIL05638 – bi traskuraġni grassa, imprudenza u nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti tat-traffiku tajjar lill-esponenti u telaq u ħarab minn fuq il-post ta' l-inċident;

2. Illi dan l-inċident seħħ unikament u esklussivament minħabba negliġenza grassa, traskuraġni, b'nuqqas ta' ħila u tħaris tar-regolamenti tat-traffiku da parti tal-konvenut Clayton Bugeja u dan kif ser jirriżulta ampjament matul il-mori ta' dina l-kawża;

3. Illi kaġun ta' dan l-inċident, l-esponenti sofra u għadu qiegħed isofri danni konsistenti kemm f'*damnum emergens* kif ukoll f'*lucrum cessans* u dana peress illi huwa sofra debilità permanenti f'persuntu u għadu sallum ibagħati l-konsegwenzi ta' dan l-inċident kif ser jirriżulta ampjament matul it-trattazzjoni ta' dina l-kawża;

4. Illi l-kumpannija konvenuta Mapfre Middlesea p.l.c. bħala assiguratriċi tal-vettura bin-numru ta' reġistrazzjoni CBZ331 hija responsabbli sabiex tagħmel tajjeb għad-danni sofferti mill-esponenti a tenur ta' l-Ordinanza dwar l-Assikurazzjoni ta' Vetturi tal-Mutur għar-Riskji ta' Terzi Persuni (Kap. 104 tal-Liġijiet ta' Malta) nonostante kwalunkwe restrizzjoni li jista' jkun hemm fil-polza ta' assikurazzjoni maħruġa għall-vettura bin-numru ta' reġistrazzjoni CBZ331 u dan kif jipprovdi l-artikolu 12 tal-Kap. 104 tal-Liġijiet ta' Malta;

5. Illi minkejja illi l-konvenuti ġew interpellati sabiex jersqu għal-likwidazzjoni u għall-ħlas tad-danni ikkaġunati lill-esponenti kaġun ta' dan l-inċident permezz ta' l-ittra uffiċjali bin-numru: 338/2016 ippreżentata nhar l-1 ta' Frar, 2016, huma baqgħu inadempjenti;

6. Illi għalhekk kellha ssir din il-kawża;

7. Illi dawn il-fatti l-esponenti jafhom personalment;

Għaldaqstant, wara illi jsiru d-dikjarazzjonijiet neċessarji u illi jingħataw il-provvedimenti opportuni, jgħidu l-konvenuti għaliex m'għandhiex dina l-Onorabbli Qorti tilqa' t-talbiet ta' l-esponenti illi qegħdin hawn jitolbu illi dina l-Onorabbli Qorti jgħoġobha:

1. Tiddikjara u tiddeċiedi illi l-konvenut Clayton Bugeja huwa responsabbli għall-inċident illi seħħ nhar l-24 ta' Awwissu, 2015 fi Triq it-Tiġrija, Rabat, Malta hawn fuq deskritt, f'liema inċident l-esponenti sofra debilità permanenti;

2. Tiddikjara u tiddeċiedi illi l-kumpannija konvenuta Mapfre Middlesea p.l.c. hija responsabbli *in solidum* mal-konvenut Clayton Bugeja versu l-esponenti għad-danni kollha sofferti mill-esponenti konsegwenza ta' l-istess inċident u dana ai termini tal-Kap. 104 tal-Liġijiet ta' Malta;

3. Tillikwida d-danni sofferti mill-esponenti b'konsegwenza ta' l-imsemmi inċident, kemm *damnum emergens* kif ukoll *lucrum cessans*, jekk meħtieġ billi taħtar perit għal dan il-għan;

4. Tikkundanna u tordna lill-konvenuti sabiex *in solidum* bejniethom iħallsu lill-esponenti dawn id-danni hekk kif likwidati minn dina l-Onorabbli Qorti;

Bl-ispejjeż, inklużi dawk ta' l-ittra uffiċjali bin-numru: 338/2016 ippreżentata nhar l-1 ta' Frar, 2016, u bl-imgħaxijiet legali kontra l-konvenuti illi huma minn issa stess inġunti in subizzjoni."

Rat ir-risposta ġuramentata ta' Clayton Bugeja (il-konvenut) u tas-Soċjeta' Mapfre Middlesea Plc (is-Soċjeta' konvenuta) tal-25 ta' Settembru 2017 li permezz tagħha wieġbu u eċċipew is-segwenti:-

1. "Illi t-talbiet tar-rikorrenti fil-konfront tal-esponenti huma infondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw li jigu respinti bl-ispejjez kontra l-istess rikorrenti stante li l-incident stradali li sehh fl-24 t' Awwissu 2015 fi Triq it Tigrija, Rabat, wagt li l-esponenti Bugeja kien qieghed isuq il-vettura bin-numru ta' registrazzjoni CBZ331, ma garax minhabba traskuragni grassa, imprudenza u nuqqas ta' tharis tar-regolamenti tat-traffiku da parti ta' l-esponenti Bugeja;

2. Illi l-incident gara minhabba u konsegwenza tan-nuqqas tar-rikorrent illi kien miexi bil-lejl fit-triq mudlama, liema rikorrent naqas li josserva d-dmirijiet tieghu ta' *pedestrian* skont il-ligi, hekk kif stipulati *Highway Code*, u dan kif ser jigi muri ahjar waqt it-trattazzjoni tal-kawza;

3. Illi konsegwenza tal-incident, il-vettura tal-konvenut garrbet hsarat;

4. Illi in vista tal-premess, l-ebda ammont ma huwa dovut lir-rikorrent in linea ta' danni u t-talbiet tieghu fil-konfront tal-esponenti ghandhom jigu michuda bl-ispejjez;

5. Illi ma huwiex minnu dak allegat mir-rikorrent li s-socjeta' konvenuta naqset milli tirrispondi ghall-ittra ufficjali tar-rikorrent, tant li s-socjeta' konvenuta b'ittra datata 9 ta' Frar 2016 (hawn annessa u mmarkata bhala Dokument A) talbet lir-rapprezentant legali tar-rikorrent sabiex jipprovdilha claim dettaljata, rapport mediku u dokumentazzjoni ohra, liema informazzjoni baqghet ma ntbaghtitx lis-socjeta' konvenuta;

6. Illi l-allegazzjoni li l-konvenut Bugeja "*telaq u harab minn fuq il-post ta' l-incident*" trid tittiehed ukoll fl-isfond tal-verzjoni tal-fatti illi l-konvenut

Bugeja ta min jeddu fi stqarrija lill-Pulizija 1-ghada tal-incident, fejn iddikjara li fil-hin tal-incident, hu dehrlu li xi hadd kien attakkah b' gebla fuq il-windscreen, ippanikja u taht xokk baqa' sejjer lejn id-dar, b'dan li meta rrizultalu mill-ahbarijiet tal-ghada filghodu li fl-incident kienet involuta persuna, huwa minn jeddu mar jaghmel rapport lill-pulizija dwar ic- cirkustanzi tal-kaz (Rapport hawn annessa u mmarkata bhala Dokument B);

7. Illi bla pregudizzju ghall-premess u fi kwalsiasi kaz, l-incident stradali in kwistjoni sehh ghal ragunijiet mhux imputabbli lill-konvenut Bugeja;

8. Illi m'hemmx danni ×'jigu likwidati fil-konfront tal-esponenti, u fi kwalsiasi kaz, id-danni reklamati mir-rikorrent ghandhom f'kull kaz ghandhom jigu ppruvati billi titressaq prova cara tal-allegati danni li sofra r-rikorrent, liema prova sa llum ir-rikorrent naqas milli jaghmel minkejja talba minghajr pregudizzju da parti tas-socjeta' assikuratrici lir-rikorrent sabiex jaghti prova tad-danni allegatament subiti;

9. Illi l-ebda imghax ma huwa dovut fuq ammont da liquidarsi;

10. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri permessi mill-ligi."

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-dokumenti li ġew esebiti in atti;

Qrat ix-xhieda fil-kawża;

Rat li l-kawża tħalliet għal-lum għas-sentenza.

Punti ta' fatti

1. Permezz ta' din il-Kawża l-Attur qiegħed ifittex għad-danni li sofra fuq il-persuna tiegħu meta, fl-24 ta' Awwissu 2015, ġie mtajjar mill-vettura tat-tip Fiat Punto sewda bin-numru ta' reġistrazzjoni CBZ331, li kienet qed tinstaq mill-Konvenut Clayton Bugeja. Fil-mument tal-inċident din il-vettura

kienet assigurata mas-Soċjetá konvenuta taħt *Third Party Fire and Theft* u kienet reġistrata f'isem l-istess Clayton Bugeja sa mis-sena 2013 (ara polza a' fol 170 u dokumentazzjoni maħruġa mill-Awtoritá tat-Trasport a' fol 174).

2. L-Attur twieled fl-1 ta' Diċembru 1993 (ara ċertifikat tat-twelid a' fol 642). Għalhekk dak in-nhar ta' l-inċident huwa kellu 21 sena.

3. Il-fatti li joħorġu mill-atti juru li l-inċident seħħ għall-ħabta tat-3 ta' filgħodu fit-Triq it-Tiġrija, Rabat (ara rapport tal-Pulizija a' fol 94). Din it-triq tinsab bejn ir-Rabat u s-Siġġiewi u fil-parti l-kbira tagħha għandha biss karreġġata f'kull direzzjoni (ara relazzjoni tal-Perit Richard Aquilina a' fol 211). Dak inhar tal-inċident, it-triq kienet xotta iżda bla bankina u nieqsa minn kull tip ta' dawl (ara rapport tal-pulizija a' fol 97, relazzjoni ta' Dr. Mario Buttigieg u xhieda tal-istess Dr. Mario Buttigieg a' fol 450, 855 u 868, relazzjoni tal-Perit Richard Aquilina u xhieda tal-istess Perit Richard Aquilina a' fol 214 u 744).

4. L-inċident seħħ wara li kemm l-Attur, akkumpanjat mit-tfajla tiegħu Leanne Gauci, kif ukoll il-konvenut kienu għadhom kif attendew party li kien ġie organizzat fi stabbiliment bl-isem ta' Gianpula. L-Attur u t-tfajla tiegħu ntlaqtu minn wara waqt li huma kienu qed jimxu fin-naħa tax-xellug tat-triq fid-direzzjoni li tgħati għar-Rabat. Huma ġew hekk milquta mill-parti ta' quddiem, in-naħa tax-xellug, jiġifieri tal-passiġġier, tal-vettura li l-konvenut kien qed isuq fl-istess direzzjoni (ara relazzjoni tas-*Scene of the Crime Officer* PS 422 Neil Godwin Caruana a' fol 106 u ritratti hemm mehmuża,

relazzjoni Perit Richard Aquilina a' fol 215, relazzjoni Dr. Mario Buttigieg a' fol 450).

5. Ġie kostatat li bejn l-istabbiliment Gianpula u l-post fejn seħħ l-inċident kien hemm distanza ta' 1080 metru. Ġie kostatat ukoll li l-parti tat-triq fejn seħħ l-inċident hija mdawra b'ħajt tas-sejjiegħ li kellu ħofra fejn jaqa' l-ilma tat-triq u jmiss miegħu kien hemm arblu tal-ħadid. It-triq fejn seħħ l-inċident, għalkemm dritta, tidjiq għal wisa' ta' '*ħames metri u ftit*' minn mal-ħajt imsemmi, b'mod li '*żewġ karozzi jgħaddu b'attenzjoni*', u għal wisa' ta' ċirka 5 metri minn ma' l-arblu in kwistjoni (xhieda Perit Richard Aquilina a' fol 746 u 747; ara wkoll rapport pulizija a' fol 94, ritratti preżentati mar-relazzjoni tas-*Scene of the Crime Officers* PC 1331 Darren Debattista u PC 813 Clinton Vella a' fol 137, relazzjoni tal-Perit Richard Aquilina a' fol 213 kif ukoll l-iskizz u l-pjanta hemm annessi xhieda tal-istess Perit Richard Aquilina a' fol 744 et seq u l-pjanta preżentata minnu a' fol 752).

6. Wara l-inċident il-konvenut baqa' sejjer iżda wara mar jirraporta l-għassa taż-Żurrieq, ir-raħal fejn joqgħod, dakinhar stess ta' l-inċident, f'xi ħin filgħodu (ara stqarrija a' fol 575). Minn hemmhekk intbagħat il-Mosta fejn sarlu il-breathalyser test f'nofsinhar u ħdax il-minuta. It-test immarka li l-konvenut ma kellu ebda alkoħol fin-nifs (ara l-breathalyser test a' fol 573 u xhieda Spettur Robert Azzopardi a' fol 880).

7. Min-naħa tagħhom l-Attur u t-tfajla tiegħu Leanne Gauci ittieħdu l-Isptar Mater Dei bl-ambulanza. Hemm l-Attur ġie iċċertifikat minn Dr. Pierre

Agius Med. Reg. 3727 li kien qed ibati minn ġrieħi ta' natura gravi (ara ċertifikat a' fol 356) filwaqt li t-tfajla tiegħu ġiet ċertifikata li qed tbati minn ġrieħi ta' natura ħafifa (ara fol 542). Huwa ġie miżmum ħames t'ijiem l-Isptar sakemm ġie rilaxxat fid-29 ta' Awwissu 2015 (ara case summary report a' fol 275 u xhieda tal-Konsulent li rah Mr. Antoine Zrinzo a' fol 311; ara wkoll rapport tal-Pulizija a' fol 98).

8. Fuq dan l-inċident infetħet inkjesta maġisterjali fejn ġew maħtura Dr. Mario Buttiġieġ bħala espert tekniku, Dr Mario Scerri bħala espert forensiku, Perit Richard Aquilina bħala perit biex iħejji pjanta tal-post, Dr. Marisa Cassar bħala espert seroloġista u PC813, PC 1331 u PS 422 bħala *Scene of Crime Officers* (ara *Procès-Verbal* a' fol 363).

9. Il-Pulizija ressqet proċeduri kriminali quddiem il-Qorti tal-Maġistrati fil-konfront tal-konvenut. Ġie akkużat li, inter alia, ikkaġuna b'nuqqas ta' ħsieb, bi traskuraġni jew b'nuqqas ta' ħila, ferita ta' natura gravi fuq il-persuna tal-Attur Lee Tanti bi ksur tal-artikolu 226(1)(a)(b) tal-Kap. 9 u li kien qed isuq b'manjiera traskurata, bla kont u perikoluż bi ksur tal-artikolu 15(1)(2)(3) tal-Kap. 65 (ara akkuża a' fol 349).

10. Permezz ta' Sentenza datata 11 ta' Diċembru 2018 il-Qorti tal-Maġistrati inter alia sabet lill-konvenut ħati li kkaġuna ferita gravi fuq il-persuna tal-Attur filwaqt li lliberatu mill-akkuża li kien qed isuq b'manjiera traskurata (ara sentenza a' fol 611). Dan fuq ir-raġuni li "*ma jistax jiġi ritenut illi l-imputat saq b'xi negliġenza jew traskuraġni għaliex minn imkien ma ġie*

ppruvat illi l-imputat kien qed isuq aktar mill-veloċitá permessa għal dik it-triq u l-anqas li kien qed isuq taħt l-influwenza tax-xorb jew droga." (ara fol 622).

Punti ta' Liġi

11. Il-kawżali u t-talbiet kif mfassla f'din l-azzjoni huma diretti sabiex jimputaw culpa aquilina lill-konvenut, għad-danni li l-Attur isostni li sofra u li qed isofri konsegwenza tal-ħsara li huwa ġarrab fuq il-persuna tiegħu f'dan l-inċident.

12. Il-liġi tikkontempla danni naxxenti minn culpa aquiliana fl-artikoli 1031 et seq tal-Kodiċi Ċivili. F'azzjoni bħal din jispetta lill-attur li jġib il-prova tal-ħtija u li tassew ġarrab id-danni.

13. L-**Art 1031 tal-Kap 16** jistabilixxi illi *"kull wiehed iwiegeb ghall-hsara li tigri bi htija tieghu".* Din in-norma tal-liġi fil-kamp tar-responsabilita` akwiljana tiskatta l-prinċipju illi min ikun l-awtur tal-ħsara huwa obbligat jagħmel tajjeb għall-konsegwenzi negattivi li l-att iġib miegħu.

14. Il-liġi ġenerali tagħna ma tagħtix tifsira ta` culpa iżda bħala effett tal-**Art 1032(1) tal-Kap 16** tidentifikaha bħala mġieba fejn jirriżulta nuqqas ta` prudenza, nuqqas ta` diliġenza u nuqqas ta` ħsieb tal-bonus paterfamilias.

15. Huwa paċifiku fil-ġurisprudenza tagħna illi *"min ifittex ghad-danni jrid jipprova mhux biss l-att jew ommissjoni kolpuza izda li dak l-istess att jew*

*ommissjoni ghandhom konnessjoni ta` kawza u effett mad-danni sofferti" (ara - **Kollez. Vol. XXX. I. 142**).*

16. Huwa wkoll aċċettat fil-ġurisprudenza tagħna illi *"l-kolpa fil-kaz ta` fatt dannuz li minnu torigina l-azzjoni akwiljana tavvera ruhha filli wiehed jaghmel att volontarjament u jonqos li jipprevedi l-effett dannuz ta` dak il-fatt meta seta` jipprevedi dak l-effett"* (ara - **Kollez. Vol. XLII. I. 74**).

17. Dan ifisser illi wieħed jeħtieg jorbot l-att kolpuż minħabba imprudenza jew nuqqas ta` diliġenza mal-prevedibilita` ta` l-event dannuż; *"prevedibilita` din li trid tkun ta` probabilitajiet ragjonevoli u mhux ta` possibilitajiet remotissimi u inverosimili"* (ara – **Kollez. Vol. XLVIII. I. 258**).

18. Ikompli jingħad fis-sentenza riportata fil-**Kollez. Vol. XXIV. I. 172**, illi tissussisti l-culpa: *"quando vi ha la violazione di un dovere ed una volontaria omissione di diligenza per cui non si prevedono le conseguenze della propria azione od omissione, e si viola il diritto altrui, senza volerlo ed anche senza avvedersene".*

19. Fis-sentenza fil-kawża "**Michael D`Amato noe vs Filomena Spiteri et**" deċiża minn din il-Qorti (**PA/PS**) fit-3 ta` Ottubru 2003, b`riferenza għall-Art 1031 tal-Kap 16, jingħad:-

"Din in-norma tal-ligi fil-kamp tar-responsabilita` akwiljana jew extrakontrattwali tikkostitwixxi l-punt kardinali in subjecta materia, u tennuncja l-principju in virtu ta` liema l-lezjoni kagjonata lis-suggett tobbliga

lill-awtur tal-lezjoni li jirrizarcixxi l-konsegwenzi negattivi, ossija d-danni, kompjuti bl-att tieghu; Issa kif saput, il-fonti primarju tar-responsabilita` civili hi ravvizata flimgieba imputabbli ghal dolo jew culpa. Il-ligi civili taghna ma tiddefinixix il-kolpa civili fl-ghemil izda taghmlu jikkonsisti fin-nuqqas ta` prudenza, nuqqas ta` diligenza u nuqqas ta` hsieb tal-bonus paterfamilias [Artikolu 1032 (1), Kodici Civili]. Dan jikkorrispondi in criminalibus ghan-nuqqas ta` hsieb, bi traskuragni, jew b` nuqqas ta` hila fl-arti jew professjoni tieghu jew nuqqas ta` tharis tar-regolamenti statwit fl-Artikolu 225 tal-Kodici Kriminali".

20. Fis-sentenza li tat il-Qorti tal-Appell fil-15 ta` Diċembru 2015 fil-kawża "**Paul Azzopardi et vs Charles Grech et"** ingħad illi:-

" … jidher li l-azzjoni attriċi tinbena fuq dak li jipprovdi l-artikolu 1031 tal-Kodiċi Ċivili marbut ma` d-dispożizzjonijiet tal-artikolu 1038 tal-istess Kodiċi.

Illi huwa prinċipju ewlieni f`azzjoni ta` danni li min jallega li ġarrab ħsara bi ħtija jew l-għamil ta` ħaddieħor irid jipprova r-rabta bejn il-ħsara mġarrba u dik il-ħtija jew dak l-għamil. Għalkemm il-liġi tagħna ma tfissirx x`inhi l-"ħtija", madankollu tgħid li jkun jitqies fi ħtija min f`għemilu jonqos li juża l-prudenza, l-għaqal u l-ħsieb ta` missier tajjeb tal-familja. Fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha, l-atturi jixlu lill-imħarrkin b`rieda iżjed minn sempliċi traskuraġni, iżda bil-ħsieb jew l-intenzjoni tal-ħażen li kellu jissarraf fit-teħid tal-kajjik tagħhom".

Konsiderazzjonijiet

21. Huma tnejn ix-xhieda okulari li ġew prodotti mill-Attur fuq dan l-inċident. Dawn huma Francesco Scerri Harkins li kien qed isuq il-vettura wara dik tal-konvenut, u Marlon Caruana li kien passiġġier fl-istess vettura misjuqa mill-imsemmi Francesco Scerri Harkins.

22. Fid-depożizzjoni tagħhom, kemm quddiem din il-Qorti (ara fol 72 u 79, 763 u 791) kif ukoll quddiem l-espert inkwirenti (ara fol 478, 479 a tergo u 459) u quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (fol 518 u 525), dawn konsistentement xehedu li l-kawża mmedjata tal-inċident kienet il-manuvra tal-vettura misjuqa mill-konvenut li "*f'daqqa u l-ħin ġibdet lejn in-naħa tax-xellug*", "*qabdet u kisret fuq in-naħa tax-xellug...kien kważi ħabat mal-ħajt tas-sejjieħ fejn reġa ġibed il-barra u baqa' sejjer l'hemm*" (ara fol 459 u 460). Il-konvenut jikkontesta din ix-xhieda billi jinsisti li "*l-isteering tiegħi qatt ma ġibed u kont dejjem għaddej dritt.*" (ara xhieda quddiem l-espert inkwirenti a' fol 463).

23. Meta madankollu titqabbel il-konsistenza tal-verżjonijiet mogħtija mix-xhieda okulari mal-kontradizzjonijiet li jirriżultaw fix-xhieda tal-konvenut, il-Qorti tqis li għandha tgħati affidament lill-verżjoni kif konsistentement mogħtija miż-żewġ xhieda okulari Francesco Scerri Harkins u Marlon Caruana. Il-verżjoni li jagħtu hija ukoll konsistenti man-narrativa li taw lill-Pulizija ai fini ta' rapport (a' fol 46).

24. Aktar minn hekk, il-konvenut jgħid li bl-inċident inkisirlu l-wind-screen tan-naħa tal-passiġġier, propju fuq in-naħa minn fejn kien għaddej l-Attur. Il-Qorti hija konsapevoli li l-Qorti tal-Maġistrati lliberat lill-konvenut minn sewqan b'veloċita' eċċessiva. Bid-dovut rispett lejn dik il-Qorti, din il-Qorti tasal għall-konklużjoni differenti li meta jitkisser wind-screen dan huwa indikattiv ta' ċertu veloċita'. Indikazzjoni oħra ta' veloċita' huwa l-fatt li mad-daqqa l-Attur għola sular (ara xhieda ta' Marion Caruana a' fol 80). Ma ġie imkien ipprovat li x-xhieda okulari kellhom xi interess li jixhdu bil-mod li xehdu. La kienu jiġu mill-Attur u lanqas ħbieb personali tiegħu għalkemm jidher li peress li kienu mir-Rabat kienu jafu lill-partijiet "by sight" (a' fol 76).

25. Il-konvenut fix-xhieda tiegħu quddiem din il-Qorti jgħid li "*rari rari tara lil xi ħadd miexi*" fit-triq fejn seħħ l-inċident (ara xhieda fol 824 a tergo). Fil-verżjoni mogħtija quddiem l-espert inkwirenti l-istess konvenut iżda jgħid mod ieħor li "*Kien hemm drabi fejn rajt xi nies qed jimxu f'dawk l-akkwati.*"(xhieda quddiem espert inkwirenti a' fol 463). Meta mistoqsi minn din il-Qorti jekk kienx hemm karozzi ġejjin min-naħa l-oħra, il-konvenut l-ewwel jgħid li "*kien hemm xi ħaġa*" (xhieda 829 a tergo) iżda imbagħad, meta mistoqsi mil-legali tal-Attur, huwa wieġeb li ma jiftakarx kienux għaddejjin karozzi min-naħa l-oħra tat-triq (xhieda fol 829 a tergo). Minn din ix-xhieda tal-konvenut jirrizulta li kien jaf li seta' jiltaqa' ma' pedestrians f'din it-triq. Il-Qorti ma tistax ma tirrilevax ukoll, li fl-istqarrija li rrilaxxja lill-Pulizija anke jagħti x'jifhem li lanqas intebaħ li kien laqat lil xi ħadd. Daħallu

suspett li seta' kien hu, meta sema' bl-inċident fl-aħbarijiet. Daqstant kien moħħu hemm meta seħħ l-inċident (a' fol 17).

26. Fid-dawl ta' dawn l-inkonsistenzi, l-Qorti hija konvinta li l-verżjoni tal-konvenut, li kien dejjem qed isuq dritt m'hijiex waħda verosimili iżda u li bix-xhieda tiegħu għamel tentattiv biex jiskolpa ruħu mill-ħtija tal-inċident. Il-Qorti temmen li, kieku tassew baqa' sejjer dritt skont kif xehed hu stess, dan l-inċident ma kienx iseħħ. Il-fatt li kien l-Attur, l-iktar wieħed viċin il-ħajt, li safa midrub gravi, jwassal għal konklużjoni waħda: ġie milqut għaliex il-konvenut iddeċieda jiġbed lejn ix-xellug hekk kif dejjem sostnew l-istess xhieda okulari.

27. Kien għaldaqstant il-konvenut l-awtur tal-ħsara skont il-prinċipju kardinali stabbilit fl-artikolu 1031 tal-Kap. 16. Huwa għalhekk l-konvenut li jrid jerfa' r-responsabbiltá għal dak li ġarrab l-Attur.

28. Il-Qorti issa għandha tiddetermina jekk il-konvenut għandux jinstab unikament responsabbli tal-inċident jew kienx hemm xi kontributorjetá min-naħa tal-attur ai termini tal-artikolu 1051 tal-Kap. 16. Dan għaliex, kif ġie ritenut, "*m'huwiex bizzejjed li l-qorti tillimita l-indagni sabiex tistabbilixxi min mill-partijiet ipprovoka s-sinistru, cjoe' l-kollizjoni. Trid issir indagni wkoll fuq il-kawza tad-danni li sofra l-vittma. Jista' jkollok riduzzjoni fejn per ezempju l-vittma naqas milli jilbes crash helmet, jew kien minghajr seat belt, jew jirkeb ma' persuna li jaf li qeghda ssuq taht l-effett ta' kwantita` sostanzjali ta' alkohol, jew jirkeb f'karrozza li jaf li hi difettuza.*" (**Alan**

Busuttil et vs Raymond Farrugia, **Qorti Ċivili Prim' Awla, 4 ta' Ottubru 2011**).

29. Il-konvenut jissottometti li l-Attur ikkontribwixxa għall-inċident billi ma libisx tagħmir fluworexxenti u/jew li ma żammx torċ u/jew li kien miexi b'daharu lejn it-traffiku (ara nota para 3.2.1 sa 3.2.7 a' fol 863 sa 865). F'dan ir-rigward l-Attur u t-tfajla tiegħu pruvaw jagħtu stampa tagħhom infushom bħala pedestrians li aġixxew in regola u ħarsien tar-regolamenti tat-traffiku. Dan billi ħadu l-prekawzjonijiet rikjesti minnhom taħt it-tieni parti tal-Kodiċi għat-Traffiku fit-triq (ara affidavit Rikorrenti a' fol 37 u affidavit Leanne Grace Gauci a' fol 709).

30. Il-verżjoni tal-Attur iżda ma hiex konsistenti ma' dik mogħtija minnu *a tempo vergine* quddiem l-espert inkwerenti. Hemmhekk ad eżempju xehed li waqt il-party f'Gianpula huwa xorob il-vodka, mentri fix-xhieda tiegħu quddiem din il-Qorti, huwa jgħid li xorob biss birra għax il-vodka ma jħobbhiex (ara rapport a' fol 458 u 464, affidavit tar-Rikorrenti a' fol 37 para 3 u xhieda Rikorrenti a' fol 914 a tergo et seq). Ukoll, fl-ebda verżjoni rilaxxata minnu ma ġie indikat li huwa kien qed juri xi forma ta' dawl waqt li kien miexi fit-triq fejn seħħ l-inċident, ħlief meta mistoqsi direttament in kontro eżami u wara li kien, kontradittorjament, diġa kkonferma li torċ ma kellux (ara xhieda a' fol 919 u 924 et seq).

31. Fl-isfond ta' dawn l-inkonsistenzi, il-Qorti tqis li għandha temmen il-verżjoni tax-xhieda okulari fejn sostnew li l-Attur u t-tfajla tiegħu kienu fil-

fatt mexjin ma' ġenb xulxin, preċiżament l-Attur viċin il-ħajt u t-tfajla tiegħu iktar f'nofs ta' triq, u li pero' ma kienux qed juru il-presenza tagħhom b'xi xorta ta' dawl (ara xhieda Marlon Caruana a' fol 769, 780, 787 u 789, xhieda Francesco Scerri Harkins a' fol 801). B'dana kollu ma jistax jingħad li minħabba t'hekk huma ikkontribwew jew taw okkażżjoni għall-inċident anke jekk regolament 36 tal-Highway Code jiddisponi li "*At night wear something reflective to make it easier for others to see you*". Dan għaliex l-inċident ġara minħabba l-manuvra insolita tal-Konvenut meta ġibed il-ġewwa, konsapevoli li seta' kien hemm in-nies, u lanqas ma jirrisulta li l-Attur għamel xi mossa mhux flokha li seta' ħasad lill-Attur.

32. Di fatti ġie stabbilit li "*pedestrian jitqies li huwa responsabbli ghall-incident in toto jew in parte mhux jekk jirrizulta biss li intlaqat waqt li kien fit-triq, izda jekk jirrizulta wkoll li holoq emergenza subitaneja b'mod li sewwieq li jkun qed isuq b'mod regolari ma kienx f'posizzjoni li jirregola ruhu ghall-perikolu li holoq il-pedestrian.*" (**Maria Concetta Mifsud vs Jean Paul Micallef, Qorti Ċivili Prim' Awla, 16 ta' Marzu 2022; ara wkoll Il-Pulizija vs Dorianne Camilleri, Qorti tal-Appell Kriminali, 28 ta' Frar 2018; Il-Pulizija vs Joseph Formosa, Qorti tal-Appell Kriminali, Vol. XLIII.iv.1023)**.

33. F'Sentenzi oħra ġew elaborati sitwazzjonijiet fejn din l-emerġenza subitaneja tavvera ruħha, e.g. "*meta jaqsam f'daqqa u jissorprendi lill-konducent jew jaghmel xi moviment insolitu u inaspettat*" (**Appell Kriminali**

Il-Pulizija v. Joseph Thornton, Vol. XLV.iv.920) jew meta "*pedestrian jinzel inaspettatament minn fuq il-bankina, jew li jaqsam jew jitfaccja ghall-gharrieda minn wara xi car iehor; jew li johrog minn xi kurva fit-triq; jew li jitfaccja ghall-gharrieda u inaspettatament quddiem il-karozza*" (**Appell Kriminali Il-Pulizija v. Wisq Nobbli Markiz Anthony Cassar Desain**, **Vol. XLVI.iv.765**).

34. Huwa evidenti li bl-imprudenza tal-Attur, kif isostni l-konvenut, ma ġiet kreata ebda emerġenza subitaneja imprevedibbli b'mod li rrendiet impossibbli, jew mhux raġonevolment possibbli, azzjoni evażiva tempestiva min-naħa tal-istess konvenut. Il-Qorti tfakkar li anke jekk l-Attur ma kellu ebda indikazzjoni ta' dawl, il-vettura ċertament kellha. Il-headlamps ta' vettura bil-bright għalhekk qegħdin. L-inċident anzi seħħ konsegwenza ta' nuqqas ta' għaqal u diliġenza minn naħa tal-istess konvenut fil-manuvra inaspettata li huwa għamel lejn ix-xellug. Li kieku l-konvenut żamm *a proper lookout* qabel ma għamel din il-manuvra, l-inċident ma kienx iseħħ.

35. Kif ġia drabi oħra rilevat minn din il-Qorti, id-dlam ma hux xi forma ta' skużanti, iżda pjuttost ċirkostanza li tgħabbi lis-sewwieq bl-obbligu li jieħu l-massimu ta' prekawżjonijiet biex jevita ostakoli inaspettati li jaf iġib miegħu d-dlam li n-nhar ma jġibx. Kif ġie tajjeb ritenut, is-sewwieqa għandhom "*obbligu doppju li jkunu jafu x'qiegħed jiġri fl-inħawi li minnu jkunu qegħdin isuqu <u>u li jżommu kontroll tajjeb tal-karozza li tkun taħt il-</u>*

<u>*kontroll tagħhom.*</u>*"* (**Joseph Falzon pro et noe vs Emanuel Schembri et, Qorti Ċivili Prim' Awla, 30 ta' Ġunju 2020**) (sottolinear ta' din il-Qorti).

36. Il-Qorti temmen li bil-veloċitá li kien għaddej biha l-konvenut, għalkemm mhux eċċessiva, huwa poġġa lilu nnifsu f'sitwazzjoni fejn ma setax jinduna bl-Attur qabel ma ddeċieda jimmanuvra lejn ix-xellug. Dan wassal sabiex jiġi kaġonat is-sinistru li kkawża d-debilita' permanenti fuq il-persuna tal-Attur. Huwa għaldaqstant għandu jġarrab ir-responsabbilita tad-danni kawżati b'dan l-inċident.

<u>Danni kawżati</u>

37. Il-Qorti tibda, biex qabel xejn tirribadixxi l-prinċipju li fil-każ ta' likwidazzjoni tad-danni, għandha diskrezzjoni wiesgħa tista' tasal għalihom, basta li din tintuża biex issir ġustizzja. Di fatti l-awtur taljan Torrenti jsostni li "*la valutazione del danno puo' esser laboriosa; basti pensare alla determinazione del risarcimento dovuto per danni arrecati alla persona. E' giusto per tanto, che al future sia attribuito in materia in quanto le parti non riescono a trovare un future diretto, un ampio potere equitativo.*" (**Torrente, Manuele Di Diritto Privato 11th Ed, pg 652**).

38. Dan ma jfissirx li din id-diskrezzjoni tista' tintuza' *in vacuum.* Anzi, trid tintuża fid-dawl tad-disposizzjonijiet legali u sabiex dawn jiġu applikati fl-aħjar dispensa tal-ġustizzja. Infatti, fil-liġi tagħna, il-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili li taqsam id-danni f'żewġ

aspetti: id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*). Is-somma tad-danni hi dejjem rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi permezz tas-sub-inċiz 2 tal-imsemmi artikolu.

39. Fid-damnum emergens jidħol it-"*telf effettiv li l-egħmil tagħha jkun ġieb direttament lill-parti li tbati l-ħsara, l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara, it-telf tal-paga jew qligħ ieħor attwali*". Filwaqt li *lucrum cessans* jikkonsisti fit-"*telf ta' qligħ li tbati 'l quddiem minħabba inkapaċità għal dejjem, totali jew parzjali, li dak l-egħmil seta' jġib.*"

40. Huwa ukoll innegabbli, li l-metodu tal-valutazzjoni tad-danni kawżati lill-persuna, dejjem presenta problema mill-aktar spinuża, kif hekk jirriżulta minn sempliċi studju tad-diversi deċiżjonijiet in materja (ara Sentenza fl-ismijiet **Paul Debono -vs- Malta Drydocks, Qorti Ċivili Prim'Awla, 27 ta' April 2005**). Għalhekk, fil-fissazzjoni tad-danni, il-Qorti b'konsistenza mal-ermenawtika lokali, ser tkun qed issegwi l-prinċipji stabbiliti minn dawn il-Qrati.

<u>*Damnum Emergens*</u>

41. L-Attur qed jirreklama danni attwali fl-ammont globali ta' €24,928.33. Il-Qorti sejra tiddetermina dan l-ammont skont kif ġie mqassam mill-istess Attur kif ġej:

1. €12,000 f'telf ta' sena xogħol meta huwa kien barra mix-xogħol fuq unpaid leave minħabba l-inċident.

Il-Qorti tqis li dan id-dħul m'għandux jidħol fil-likwidazzjoni tad-danni attwali mġarrba mill-Attur. Dan għal diverżi raġunijiet. Primarjament, dan il-perjodu se jkun kopert fl-ammont ta' ħlas dovut l-Attur bħala danni *lucrum cessans* hawn aktar l-isfel likwidat. Isegwi li, jekk jidhol fil-kalkolu tad-danni attwali, l-Attur se jkun qed jitħallas doppju. Inoltre u kif sewwa rilevat mill-konvenut, l-Attur ma ta ebda spjegazzjoni kif wasal għal dan l-ammont (ara nota konvenut a' fol 876 para a). Lanqas prova li fil-fatt dam sena bis-*sick* ma ġie preżentata fl-atti. Barra minn hekk, jirriżulta mix-xhieda tal-Attur li, sakemm ġie terminat mix-xogħol fuq rikjesta tiegħu stess, huwa pperċepixxa mingħand il-Gvern xi forma ta' benefiċċju soċjali, x'aktarx *injury leave* u/jew benefiċċju għal korriment (ara xhieda Attur a' fol 735 u 736, xhieda Kristin Abela a' fol 735).

2. €3,730 spejjeż għand l-audiologista Christopher Deguara skont l-irċevuta (324).

Kif sewwa rrileva l-konvenut (fol 876), id-dokument a' fol 324 ma hijiex riċevuta iżda stima għal hearing aid. Bil-kelma invoice Blacks' Law Dictionary jiddefiniha hekk: *"An itemized list of goods or services furnished by a seller to a buyer, usually specifying the price and terms of sale; a bill of costs*" (Ara **Blacks Law Dictionary, 9th Ed, pg 904**). Id-dokument li għandha quddiemha din il-Qorti jindika biċ-ċar, li l-ħlas għadu ma sarx tant

li fih hemm imniżżel li "*Delivery, fitting and programming approximately twenty working days from date of receipt of Deposit*" u jissolleċita "*Kindly remit the above fees in the following account*" (a' fol 324). Ebda remittance note jew riċevuta ta' ħlas ma ġiet prodotta. Għalhekk in mankanza ta' dan il-Qorti ma tistax tikkonsidra li dan il-ħlas sar. Il-Qorti sejra pero' takkorda ammont ta' ħamsa u ħamsin ewro (€55) skont kif dikjarat fl-unika riċevuta sottomessa mill-Attur f'dan ir-rigward (ara fol 66).

3. €4,000 hearing aid skont stima a' fol 60.

Anke fir-rigward ta' dan l-ammont, il-Qorti ma tistax tqies li dawn tassew intefqu. Id-dokument esebit jagħmilha ċara li huwa Quotation Only. Ladarba l-*hearing aid* ma ġietx effettivament akkwistata mill-Attur, dawn l-ispejjeż ma ġewx minnu inkorsi u għaldaqstant ma jistgħux jiġu inklużi fl-ammont ta' danni attwali minnu subiti A' fol 60). Dan id-dokument ġie esebit fil-bidu tal-Kawża li ilha pendenti sitt snin. Kieku din inxtrat f'dan iż-żmien kollu żgur li kienet tkun esebita xi xorta ta' riċevuta tal-ħlas. Il-Qorti m'għandha l-ebda garanzija li l-hearing aid sejra tiġi effettivament akkwistata mill-Attur u bil-prezz hemm indikat. Dan speċjalment fid-dawl ta' skemi ta' sussidji li l-gvern joffri f'dan il-qasam. Il-Qorti sejra għaldaqstant teskludi dan l-ammont mill-kalkolu ta' danni attwali intitolati mill-Attur.

4. €442.38 Spejjeż mediċi, spiżeriji u konsulti li l-Attur inkorra l-Isptar St. James skont id-dokumenti esebiti a' fol 62 et seq tal-proċess.

L-atti mmarkati juru żewġ irċevuti maħruġa mill-ispiżerija Ideal pharmacy fl-ammont ta' €36.64c u €19.74c (a'fol 62 u 63). Ma hemm madanakollu l-ebda prova li l-ispejjeż hemm inkorsi huma għal mediċini li l-Attur kellu jieħu minħabba l-inċident in kwistjoni. L-istess jingħad għall-irċevuti sottomessi a' fol 64A u B mill-Isptar St. James Capua.

Il-Qorti tfakkar li jinkombi fuq l-Attur li jagħti prova li d-danni minnu subiti huma konsegwenza diretta tal-inċident, dan speċjalment meta jirriżulta mill-atti, li l-Attur ibati minn kundizzjonijiet oħra li ma għandhom l-ebda relevanza mal-inċident in kwistjoni (ara file mediku a' fol 223B, xhieda Mr. Antoine Zrinzo a' fol 312 u xhieda Odette Pace a' fol 685). Fin-nuqqas ta' din il-prova, il-Qorti ma hiex sejra tinkludi dawn l-irċevuti fil-kalkolu tad-danni attwali subiti mill-Attur. Hija sejra tinkludi biss l-ammonti ta' <u>€60 u €70</u> indikati fl-irċevuti maħruġa min Dr. Anthony Zrinzo (a' fol 67 u 69). Dan billi jirriżulta li Dr. Zrinzo kien fil-fatt il-konsulent tal-Attur waqt li kien rikoverat l-Isptar konsegwenza tal-inċident (ara xhieda Mr. Zrinzo a' fol 312).

5. €3,500 kors biex jagħmel xogħol ta' tattoist.

Dan l-ammont ma huwiex telf attwali mġarrab mill-Attur billi ma huwiex konsegwenza diretta tal-inċident. Il-Qorti għaldaqstant ma hiex sejra tikkunsidrah fil-kalkolu ta' danni attwali effettivament subiti mill-Attur. Il-kors inkwistjoni huwa biss opportunita' ta' arrikament tal-Attur f'sengħa.

Dan huwa kors li seta' ittieħed anke kieku ma kienx hemm l-inċident għaliex huwa maħsub li jtejjeb il-posizzjoni tax-xogħol tiegħu bi u mingħajr l-inċident.

6. €255.95 spejjeż mediċi l-Istpar St. James skont id-dokumenti (a' fol 672 et seq).

Hawn ukoll ma hemm l-ebda prova li dawn l-ispejjeż huma konsegwenza diretta tal-inċident. L-istess anzi jindikaw li dawn saru għal raġunijiet li jesorbitaw għal kollox mid-danni subiti mill-konvenut bl-inċident in kwistjoni (ara dak sottomess mill-konvenut fin-nota a' fol 877, u xhieda Albert Micallef a' fol 668). Il-Qorti għaldaqstant ma hiex sejra tinkludi dawn l-ispejjeż fil-likwidazzjoni tad-danni attwali dovuti lill-Attur.

7. €1,000 panadols li jkopru l-perjodu ta' sena.

Ma hemm l-ebda prova li dawn ġew fil-fatt akkwistati mill-Attur. Għaldaqstant il-Qorti ma hiex sejra tinkludihom fil-kalkolu ta' likwidazzjoni ta' danni attwali.

Il-Qorti għalhekk tikkonkludi li l-ispejjeż ġustifikati f'*damnum emergens* huma ta' €185 (€55+€60+€70).

Lucrum Cessans

42. Il-fatturi prinċipali li dejjem ittieħdu inkonsiderazzjoni mill-Qrati tagħna ai fini ta' likwidazzjoni ta' dan ix-xorta ta' dannu huma principalment is-segwenti:
l-aspettativa tal-ħajja lavorativa tal-individwu, il-perċentwal ta' disabilita' sofferta u l-qliegħ mankanti u telf futur li jkun soffra lid-danneġġjat bil-varjazzjonijiet li kull każ jista' jġib miegħu.

43. Dak in-nhar tal-inċident, l-Attur kellu 21 sena (ara ċertifikat tat-twelid a' fol 642). F'Kawżi bħal dawn, il-ħajja lavorativa hija marbuta minn meta seħħ l-att kolpuż sal-eta' pensjonabbli. F'dan il-każ is-sena pensjonabbli tal-Attur a tenur tal-artikolu 2 tal-Kap. 318 hija dik ta' 65 sena.

44. Kif jissottometti l-Attur fin-nota tiegħu a' fol 847, il-multiplier ta' 38 sena ikun ġust (a' fol 847). Dan minħabba l-inċidenzi tal-ħajja u cioe' *"the chances and changes of life"* (ara **Sentenza tal-Prim Awla fl-ismijiet Saviour u Violet Sammut -vs- Robert Demanuele tat-12 ta' Lulju 2002**). Dan ifisser, li ai fini ta' kalkolu l-ammont ta' snin li ser jittieħdu inkonsiderazzjoni huwa dak ta' 38 sena. Fin-nota tiegħu a' fol 873 u 874 il-konvenut jissottometti li l-multiplier għandu jkun ta' 30 skont tabella li kienet saret mill-Imħallef Lino Farrugia Sacco. Iżda din il-Qorti taqbel li għandhom ikunu applikabbli l-prinċipji kif evolvew minn Butler -vs- Hurd u cioe' id-danni kalkolabbli għandhom ikunu mill-eta' tad-danneġġjat meta seħħ l-inċident sa l-eta' tal-pensjoni.

45. Kwantu jirrigwarda il-qliegħ, dan ser ikun ikkalkolat skont is-salarju perċepit mill-Attur fis-sena preċedenti għall-inċident, jiġifieri fis-sena 2014. Id-dħul tiegħu skont l-FS3 relattiva għal dik is-sena (a' fol 739) kien dak ta' €9,863 gross. Dan l-ammont jinkludi s-somma ta' €204 bħala taxxa, u €939 bħala kontribuzzjonijiet ta' sigurtá soċjali. Għaldaqstant l-ammont nett huwa dak ta' €8,720. Dan ifisser li l-ammont li trid taħdem fuqu din il-Qorti sabiex finalment tasal għad-danni huwa dak ta' tlett mija wieħed u tletin elf tlett mija u sittin ewro (€331,360) (Salarju nett x 38).

46. Minn dan l-ammont irid jitnaqqas il-*lump sum payment*. Skont prattika kostanti stabbilita minn dawn il-Qrati, mis-somma fuq imsemmija, irid jitnaqqas l-ammont ta' 20% għal raġuni li tali kumpens isir f'daqqa u bil-quddiem ('lump sum percentage deduction'). Ġie stabbilit iżda, li sabiex ikun hemm dan it-tnaqqis, dan il-kumpens għandu jingħata meta jkun għadda żmien qasir mill-inċident u s-Sentenza finali, tant li jekk bejn id-data ta' l-event dannuż u d-data tal-pagament effettiv jgħaddu diversi snin, dan it-tnaqqis m'għandux iseħħ (ara **Julie Scicluna vs Sammy Meilaq, Qorti Civili Prim' Awla, 16 ta' Lulju 2001**). Fis-Sentenza tal-**Qorti tal-Appell fl-ismijiet Anthony Turner et -vs- Francis Agius et, tat-28 ta' Novembru 2003** ġie osservat, li meta l-azzjoni ddum tkarkar, meta tingħata s-Sentenza finali, dan *"għandu jimmilita kontra l-applikazzjoni ta' tnaqqis għal fini ta' 'lump sum payment"*. Dawn is-sentenzi jistabilixxu ukoll li l-persentaġġ li għandu jitnaqqas gradwalment mat-tabella taż-żmien fejn

anke jista' jagħti każ, li dan il-prinċipju ma jiġi applikat xejn jew fil-minimu tiegħu possibbli.

47. Din il-Kawża ġiet presentata fil-21 ta' Awwissu 2017. Għalhekk ilha 'l fuq minn sitt snin pendenti. Ħadd mill-partijiet ma jaħti għal dan id-dewmien peress li l-Kawża kien jeħtiġilha numru mhux ħażin ta' provi, għalkemm irid jingħad li kien hemm diversi seduti differiti minħabba l-epidemija, fattur li ġie fuq il-pajjiż kollu. Għalhekk fiċ-ċirkostanzi din il-Qorti tħoss, li lump sum payment għandu jkun ta' 16%. Dan ifisser li l-ammont li din il-Qorti ser tkun qed taħdem fuqu huwa ta' mitejn tmienja u sebgħin elf tlett mija u tlieta u erbgħin ewro (€278,343) (€331,360 – €53,017 [16%]).

48. Imiss għalhekk li jkun ikkalkulat l-ammont li huwa dovut abbażi tal-permanenza tal-ġrieħi li soffra l-Attur. Din il-Qorti ħatret żewġ esperti mediċi u ċioe' lin-Newrologa Dr. Josanne Aquilina u Mr. Kenneth Muscat sabiex jeżaminaw lill-Attur (ara rapport konġunt a' fol 841). Rispettivament dawn sabu li l-Attur qiegħed isofri minn disabilita' permanenti ta' 10% paraliżi tan-nerve triġeminali tal-lemin u 2% sindrome post-konkussjonali kif ukoll 27% *impairment of the whole person from the hearing point of view*. Huma kkalkolaw rata ta' debilita' unika bħala *weighted average* ta' 36%.

49. Fir-rigward tal-perċentwali ta' diżabilitá, l-konvenut fin-nota tiegħu a' fol 867 sa 873 qed jikkontesta kemm il-perċentwal innifsu raġġunt mill-esperti maħtura minn din il-Qorti Dr. Josanne Aquilina (10% paraliżi tan-nerve triġeminali tal-lemin u 2% sindrome post-konkussjonali) u Mr.

Kenneth Muscat (27% impairment of the whole person from the hearing point of view) kif ukoll il-formola minnhom adottata biex jaslu għal weighted average ta' 36% (ara rapport konġunt a' fol 841 u eskussjoni ta' Dr. Josanne Aquilina a' fol 902 u Mr. Kenneth Muscat a' fol 814).

50. Il-konvenut jinsisti li, kif jirriżulta mill-istess rapport u dikjarat waqt l-eskussjoni tal-istess esperti mediċi, l-perċentwal raġġunt huwa wieħed suġġettiv u kompletament dipendenti fuq dak li qal il-pazjent. Il-konvenut jissottometti li l-Attur kien indubbjament qed jeżaġera sabiex iktar iżid iċ-ċans li jiġi awmentat il-ħlas għad-dannu spettanti lilu. Il-konvenut jissottometti wkoll li l-weighted average minnhom ikkomputat ma huwiex dak reali ta' diżabbilita' kif tassew jaffettwaw il-ħajja lavorattiva tal-Attur.

51. Dwar dan il-prinċipju l-ġurisprudenza tgħallem illi fejn il-persuna danneġġjata jkollha diversi debilitajiet, huwa normali illi l-Qorti tasal għal *weighted average* fir-rigward tal-perċentwal ta' diżabilita`. Hawnhekk issir referenza għas-**Sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fil-kawża fl-ismijiet Joseph Bartolo et -vs- George Zammit, deċiża fit-30 ta' April, 2001**, fejn meta l-Qorti f'każ ta' numru ta' debilitajiet, sabet ma' wiċċha diversi perċentwali ta' debilita' kkummentat hekk:

"*Din id-diffikulta' gejja wkoll mill-fatt li The fixation of damages is so largely a matter of opinion or of impression that differences of calculation or assessment are to be expected. There is to some extent an exercise of judicial discretion. Per Morris L.J. in Scott v Musial.*"

52. Fis-**Sentenza tal-Prim'Awla fl-ismijiet M. Caruana -vs- G Camilleri tal-5 ta' Ottubru 1993**, il-Qorti fid-deliberazzjonijiet tagħha dwar dan il-prinċipju għamlet referenza għas-Sentenza Butler -vs- Heard fejn intqal li "*dak li jrid jiġi stabbilit ma huwiex il-grad ta' inkapacita' f'sens purament mediku, izda l-effett illi l-hsara personali ghandha fuq il-qliegh tad-danneggjat."* Dan il-prinċipju kien adottat ukoll, fis-**Sentenza tal-31 ta' Jannar, 2014, fil-kawża fl-ismijiet Brian Micallef -vs- Brian Tyre Services Limited**, fejn f'każ ta' persuna li sofriet minn diversi debilitajiet konsegwenza ta' inċident li ġarrbet, issemmiet il-ħtieġa li tiġi stabbilita weighted average:

"Skont il-ġurisprudenza meta persuna ssofri diversi gradi ta' diżabilità permanenti għandu jiġi adoperat il-kriterju magħruf bħala weighted average, fejn id-diversi gradi ta' diżabilità permanenti riżultanti jiġu kkunsidrati in relazzjoni mal-persuna fiżika sħiħa mingħajr ebda preżunzjoni a priori li l-multipliċità tal-feriti jiġu komputati komplessivament. Bil-weighted average, għandu jittieħed bilanċ tar-riżultanzi tal-esperti mediċi biex dan ikun jirrifletti aħjar is-sitwazzjoni reali tad-danneġġjat (Cassar Pullicino noe et vs Xuereb et, App. 20.02.2009)."

53. Fl-aħħar nett, f'Sentenza aktar reċenti tal-**Qorti tal-Appell tas-6 ta' Ottubru, 2020, fil-kawza fl-ismijiet Silvan Farrugia -vs- Carmelo Gatt et** ingħad hekk fir-rigward:

"Illi l-artikolu 1045 tal-Kodiċi jagħmilha ċara illi l-komputazzjoni tad-danni issir a bażi tad-danni patrimonjali soffert minn dik il-persuna, u għalhekk il-Qorti bilfors trid tallaċja l-komputazzjoni tal-weighted average mal-impatt illi d-diversi menomazzjonijiet li sofra l-appellant jista' jkollhom fuq il-kapaċita lavorattiva u l-qliegħ futur tiegħ*u. Fil-fatt hija ġurisprudenza kostanti tal-qrati Maltin illi l-perċentwali ta' disabilita` li trid tiġi stabbilita ma tirriflettix il-grad ta' inkapaċita` f'sens purament mediku iżda fuq l-effett illi din għandha fuq il-qliegħ* tad-danne*ġjat."*

54. Fid-dawl ta' dan it-tagħlim u tal-fatti li għandha quddiemha, din il-Qorti tasal għall-konkluzjoni li l-*weighted average* huwa dak ta' erbgħa u għoxrin fil-mija diżabilta' permanenti (24%).

55. Għalhekk, 24% jirrapresenta sitta u sittin elf tmien mija u żewġ ewro (€66,802). Issa l-Qorti tfakkar ukoll li dan huwa ammont li ser jitħallas issa u mhux fi żmienu. Għalhekk bħal ma għamlet f'kawżi oħra jrid jittieħed kont tal-inflazzjoni għaliex il-purchasing power ta' flus fil-ġejjieni ser ikun anqas minn dak attwali. Huwa minn awl id-dinja li prezzijiet li r-regola inevitabbli u prevedibbli dejjem ser tkun li l-prezzijiet ta' oġġetti bl-imnut fil-ġejjieni ser ikomplu jgħolew. Sa issa qatt ma kien hemm istanza fejn il-prezzijiet naqsu b'mod li żiedu il-valur tal-flus fl-idejn. Għalhekk il-Qorti ser tkun qed iżżid dan l-ammont b'10% biex jagħmel tajjeb għall-inflazzjoni, għalhekk mal-ammont imsemmi ser tiżdied is-somma ta' sitt elef sitt mija u tmenin ewro (€6,680). Tenut kont li l-multiplier huwa dak ta' 38 sena, il-Qorti tqies li din

hija somma konservattiva. Għalhekk b'kollox l-ammont tal-*lucrum cessans* huwa ta' tlieta u sebgħin elf erbgħa mija u tnejn u tmenin ewro (€73,482).

56. Ma dawn għandhom jintgħaddu l-ammont l-ieħor ta' mija u ħamsa u tmenin ewro (€185) li jirrappreżentaw *damnum emergens*. B'kollox tlieta u sebgħin elf sitt mija u sebgħa u sittin ewro (€73,667).

57. Dan ifisser, li s-somma finali bħala likwidazzjoni ta' danni tammonta għal tlieta u sebgħin elf sitt mija u sebgħa u sittin ewro (€73,667).

Decide

Għaldaqstant din il-Qorti, għar-raġunijiet fuq imsemmija qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-Kawża bil-mod segwenti:

Tilqa' l-ewwel talba Attriċi u tiddikjara li l-konvenut Clayton Bugeja huwa responsabbli għall-inċident illi seħħ nhar l-24 ta' Awwissu 2015 fi Triq it-Tiġrija Rabat Malta li b'konsegwenza tal-istess, l-Attur sofra debilita' permanenti.

Tilqa' t-tieni talba Attriċi u tiddikjara illi s-Soċjeta' konvenuta hija responsabbli in solidum mal-konvenut għad-danni sofferti mill-Attur.

Tilqa' t-tielet talba Attriċi u tillikwida d-danni sofferti mill-Attur fis-somma ta' tlieta u sebgħin elf sitt mija u sebgħa u sittin ewro (€73,667).

Tilqa' r-raba' talba Attriċi u tikkundanna lill-konvenuti insolidum bejniethom l-ammont hekk likwidat bl-imgħaxijiet legali minn din is-Sentenza sal-pagament effettiv.

Spejjeż tal-Kawża jitħallsu mill-konvenuti.

Imħallef Toni Abela

Deputat Reġistratur